

TEKNİK ELEMAN SORUNU

1. GEÇTİĞİMİZ DÖNEM VE TEKNİK ELEMANLAR

Geride bıraktığımız bir dönem, tüm çalışanlarla birlikte ve çalışanlardan ayrı düşünilemeyen teknik elemanları, derinden etkileyen işsizlik, ücret düşüklüğü, hayat pahalılığı, geçim zorluğu, göç v.b etkenlerin yoğun olduğu bir dönemdir.

Sanayileşmenin, kalkınmanın, ekonomik büyümenin belirli ilişkiler içerisinde bulunduğu bu dönemde, bilim ve teknolojinin uygulayıcısı olarak değer üreten, üretim süreci içerisinde emekleri ile yer, üretilen değerden ürettikleri oranda pay alan ve sanayileşmenin, toplumların gelişmesinin temel taşlarından biri olduğu tartışılmaz olarak saptanan teknik eleman kitlesi bugün ülkemizde yoksullaşma süreci içerisinde ve insanca yaşama olanaklarından yoksun bulunmaktadır.

Dünya üzerinde diğer ülkelerle birlikte yer alan ve bunlarla devamlı ilişki halinde bulunan ülkemizde teknik eleman sorunu ülkesel ilişkilerinden ve giderek dünya sorunlarından bağımsız olarak düşünülemez.

Dünyanın bir kesiminde dev sanayi kuruluşları ve bağımsız sanayileşme yer alırken, teknoloji inanılmaz ölçülerde gelişirken diğer kesimde bağımlı ve sözde sanayileşme yetersiz, ulusal gerçeklerden uzak teknolojik gelişme, açlık, işsizlik yer almaktadır.

Gelişmiş ve sanayileşmiş toplumlarla birlikte aynı dünya üzerinde yer alan az gelişmiş ülkelerin sorunları, nedenleri ve bu nedenlerin çözümleri gelişmiş ve sanayileşmiş toplumlarla az gelişmiş ve sanayileşmemiş toplumların ilişkilerinde belirlenmektedir.

Ülkemizde içerisinde bulunduğu az gelişmiş ülkeler ekonomik, politik ve kültürel baskılarla gelişmiş kapitalist ülkelerin sanayi mamulleri için pazar durumunu sürdürürken, sanayileşme vaadi ile lüks tüketim malları gelişmiş ülkelerin ihtiyacını karşılayacak besin maddeleri ve gelişmiş dev sanayiler için gerekli hammadde üretimine dönük sözde bir sanayileşmeye itilmektedir.

Yukarıda kısaca belirlenen genel durum ışığında ülkemiz teknik eleman sorunlarını incelemek yararlı olacaktır.

2. ÜLKEMİZDE DURUM VE SORUNLARIMIZ

Geçtiğimiz 1972 yılı yabancı sermayeye açık, özel girişim eliyle kalkınmayı amaçlayan bir ekonomik sistemin sonuçlarının çalışan dar gelirlere yüklendiği yılların bir devamıdır. Enflasyonist gidiş içinde fiyatlar sürekli olarak artmaktadır. Örneğin hayat pahalılığı 1972 yılının sadece ilk 10 ayında yüzde 17.2 artmış, 1970 Mar-

tından bu yana geçen 3 yıl içinde fiyatlarda yüzde 50'nin üzerinde bir artış olmuş ve son 10 yıl içinde ise fiyatlar yüzde 100'ün üzerinde artarak iki katına ulaşmış bulunmaktadır. Hayat pahalılığı böylesine büyük yüzdelerle hızla artarken Tablo 1'de görüldüğü gibi büyük bir bölümü sabit geliri (maaşlı) olan teknik eleman ücretleri hangi düzeyde bulunmaktadır?

Tablo 1. Teknik elemanların çalışma kesimlerine dağılımı

Kamu Görevlisi	Üniversite Görevlisi	Serbest Ücretli (Yerli Firma)	Serbest Ücretli (Yabancı Firma)	Ortak İşveren	Serbest İşveren	Meslek Dışı
% 67,5	4,9	12,6	1,7	3,8	7,—	0,1
Kamu Kesimi		Özel Kesim Ücretli	Özel Kesim İşveren			
% 72,4		13,3	10,8			

Tablo 2'de ise son iki yılda yüzde 50'nin üzerinde artış gösteren hayat pahalılığı karşısında teknik eleman ücretlerinin son iki yıldaki değişikliği gösterilmektedir.

Tablo 2. Çalışma Biçimlerine göre son iki yıldaki uygulamalardan doğan ücret-değişikliği.

	Kamu Kesimi %	Özel Kesim Ücretli %	Özel Kesim İşveren %
Değişiklik olmadı	17,9	48,6	49,6
ARTMA (Ayda Net TL.)			
100—300	5,7	7,4	0,5
300—500	3,6	10,—	0,7
500—1000	5,7	11,—	1,7
1000—5000	0,2	7,5	3,4
5000—20000	0,1	0,2	0,5
20000'den fazla	0,1	0,2	0,8
ARTMA (Toplam)	15,3	36,3	7,8
AZALMA (Ayda Net TL.)			
100—300	27,6	1,7	0,8
300—500	17,2	1,7	1,7
500—1000	14,9	3,4	7,2
1000—5000	2,—	2,2	22,4
5000—20000	0,1	0,1	2,2
20000'den fazla	—	—	2,2
AZALMA (Toplam)	61,8	9,2	36,5

Bu tablodan da anlaşıldığı gibi artan hayat pahalılığı, zorlaşan geçim karşısında teknik eleman ücretlerinde (özellikle kamu kesiminde çalışan teknik personel ücretlerinde) büyük oranda bir azalma görülmektedir (yüzde 61,8). Özel kesimde çalışan teknik elemanların durumu ise kamu kesiminde çalışanlardan bir farklılık göstermemektedir. Piyasa koşulları gereği olarak asgari ücretlerin altında hizmet görmeğe zorlanan teknik elemanların proje ve teknik sorumluluk hizmetleri düşük ücretlerle «imza» düzeyine inmektedir. Hayat Pahalılığı, geçim zorluğu gibi et-

kenler karşısında bunalan, güç koşullar altında yaşamını sürdürmeye çalışan teknik elemanlar yaşama olanaklarını ülke dışında aramaya başlamaktadır. Bunun bir örneği çalışma biçimlerine göre Tablo 3'te görülmektedir.

Tablo 3. Çalışma biçimlerine göre yurt dışına göç eğilimi

	EVET Ne iş olursa yaparım	EVET Mesleğimle ilgili iş olursa	Yurt dışına göç eğilimi Toplam
Kamu Kesimi %	31,7	39,8	71,4
Özel Kesim Ücretleri	12,5	46,2	58,7
Özel Kesim İşveren	13,1	31,7	44,8
Meslek Dışı	31,1	29,4	63,5

Ülke dışına göç eğilimi özellikle kamu kesimindeki genç ve düşük ücretlerle çalışma zorunda bırakılan teknik elemanlarda en üst düzeye ulaşmaktadır. (Bkz. Tablo 4)

Tablo 4. Gelir durumlarına göre yurt dışına göç eğilimi

KAMU KESİMİ Net gelir ayda	EVET Ne iş olursa Yaparım	EVET Mesleğimle ilgili iş olursa	Yurt dışına göç eğilimi Toplam
1000—1500 %	44,6	42,2	86,8
1500—2000	39,3	42,8	82,1
2000—2500	28,2	41,3	69,5
2500—3000	17,4	40,3	57,7
3000—3500	7,5	33,—	55,3
3500—4000	8,4	20,3	28,7
4000'den fazla	3,9	26,3	30,2
ÖZEL KESİM Net gelir yılda			
25000'den az %	30,5	45,1	71,6
25000—50000	14,9	47,1	37,6
50000—75000	7,5	34,9	42,4
75000—100000	6,7	20,8	27,5
100000—200000	—	15,8	15,8
200000'den fazla	2,5	12,5	15,—

Göç eğilimine en somut ve teknik elemanların belleğinde olan örnek, geçtiğimiz aylarda ortaya çıkan Libya örneğidir: Libya hükümeti tarafından, Libya'da çalıştırılmak üzere gazetelere ilan verilerek 70 elektrik mühendisi isteği üzerine 1000'i aşkın elektrik mühendisi gerek Libya Büyük Elçiliğine gerekse Odamıza başvurup göç etmek için çareler aramışlardır.

Konuya ilişkin 26 Mayıs 1972 tarihinde yayımladığımız Basın Bülteninde (ek 2) Oda görüşümüzü «Personel Kanununa göre 5 yıl tecrübeli bir mühendis yıllık 25.000 TL. brüt ücret alırken, Libya Hükümeti yılda 130.000 TL. vermektedir. 10 yıl tecrübeli bir mühendis 31.080 TL. brüt ücret alırken, Libya Hükümeti yılda 162.000.— TL. vermektedir.

Ekonomik ve çalışma koşullarının düzeltilmesini bekleyen, yan ödemeler konusunda boş vaatlerle uyutulan teknik elemanların yaşama olanaklarını dış ülkelerde araması doğaldır» biçiminde açıklamıştık.

Hayat pahalılığı, geçinme zorluğu, zor koşullar, göç, ücret düşüklüğü sadece yerli teknik elemanları ilgilendirmektedir. Düşük ücret, sadece yerli teknik elemanlardır. Ucuz teknik eleman yerli teknik elemanlardır. Ülkemizde senelerdir izlenen ve geçtiğimiz dönemde daha da kuvvetlenen dışa bağımlı ekonomi politikası sonucunda yurdumuza gelen yabancı sermaye, beraberinde yabancı teknik hizmeti de getirmekte «uzman» adı altında yurda sokulan demode teknoloji uygulayıcılarına Tablo 5'den görüldüğü gibi yerli teknik elemana tanınmayan, büyük sosyal ve ekonomik haklar tanınmaktadır.

Tablo 5. Yabancı teknik elemanlara ödenen ücretler

Uyruğu	Mez. Yılı	Çalıştığı İşyeri	Çalıştığı Sene	Aylık Ücret (TL.)
Kanada	1955	NORTHERN ELECT.	1971	10.000.—
Alman	1962	AEG — ETİ	1971	14.800.—
Fin	1970	T.E.K.	1972	18.000.—
A.B.D.	1955	TÜRK KABLO	1971	10.465.—
Alman	1966	SİMKO	1972	14.384.—
İsveç	1961	LM.. ERİOCSON	1972	10.000.—

Tablo 6. Türkiye Elektrik Kurumu'nda reorganizasyon çalışmaları için Fransız «uzman» lara verilen ücretler

İşi	Gündelik (Frank)	Fransada hesabına bankaya yatırılacak (Frank)
Proje Direktörü	1680	1680 (günde)
P. Direktörü Yardımcısı	1680	— —
Misyon Şefi	1120	— —
Uzman Elektrik Müh.	23000 (aylık)	440 (günde)

Ücretleri 1000-3000 TL. arasında değişen teknik elemanlarımız batılı meslektaşlarından tablolardan incelenebileceği gibi 10-40 katı daha az ücret almaktadır ve 10-40 katı daha ucuzdur.

Sayırsız örnek verme olanağı olan teknik hizmet ithali konusunun en son ve en aktüel belgesi 1 Ekim 1972 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan ve Dünya Bankasının organı Uluslararası Kalkınma Birliği ile ülkemiz arasında yapılan kredi anlaşmasıdır. Bu anlaşmanın ülkemize neler getirdiği ülkemizden neler götürdüğü aşağıdaki yazıdan anlaşılmaktadır. Buna göre:

«Türk mimar ve mühendisleri, ücret azlığından yurdu terkederken İstanbul'daki Büyük İstanbul Nazım Plan Bürosunda çalıştırılmak üzere 15 yabancı teknik elemanın getirileceği ve bunlara astronomik ücretler ödeneceği öğrenilmiştir.

Bu yabancı teknik elemanlar, 1 Ekim 1972 tarihli Resmi Gazetede yayımlanan Dünya Bankasının organı Uluslararası Kalkınma Birliği ile Türkiye Cumhuriyeti arasında yapılan kredi anlaşmasına göre getirileceklerdir.

Bu konuda bilgilerine baş vurduğumuz yetkililer, şunları söylemişlerdir :

Dünya Bankasının Türkiye'ye (2.300.000) dolarlık (32.200.000 TL) bir kredi açacağı ve bunun 1.650.000 dolarlık (23.100.000 TL.) kısmının Müşavirlik hizmetlerine harcanacağı doğrudur. Bu anlaşmadan sonra İmar İskân Bakanlığı ile Dünya Bankası arasında sürdürülen çalışmalara göre 326 adam 1 ay için kredi tahsis edileceği hususunda anlaşmaya varılmıştır. Bu para 15 yabancı uzmana iki ay- iki yıl arasında değişen süreler içinde ödenecektir. Dünya Bankası yetkilileri dışardan getirilecek her teknik elemana ayda ortalama 5000 dolar (70.000 TL.) verilmesini istemekte ve bunu 326 ile çarparak elde edilen 1.620.000 doları müşavirlik hizmetleri faslından kredi olarak açmaktadırlar. Bu astronomik ücretten de önemlisi anlaşmanın 6.01 maddesine göre bu paraların T.C. hudutları içinde geçerli bütün kesinti ve vergilerden muaf olmasıdır.

Ülkemizde bir yüksek mühendis veya mimara lâyük görülen ücret 1400 TL'den ibarettir. Bu yabancı uzmanlar nasıl yaratıklardır ki, kendilerine bir Türk mühendis ve ya mimarından 50 kat fazla ücret ödenecektir. Bizce konu açıktır. Yabancı uzmanlar bağlı oldukları yabancı sermaye hudutlarının Türkiye'deki varlığını planlamak için gelmektedirler. Nazım Plan Bürosunun hazırladığı 1/25.000 ölçeğindeki nazım planı kasten tasdik edilmemiştir. Şimdi getirilecek olan yabancı teknik elemanlar bu planı kendi çıkarları doğrultusunda değiştirmek yetkisi ile donatılmaktadır. Anlaşmanın 6.03 maddesi bunu açıkça ifade etmektedir.

Nazım Plan Bürosundaki yerli teknik elemanların yabancıların vereceği kararlara müdahale imkânı C bölümü uyarınca ortadan kaldırılmakta, V/b bölümüne göre ise yeni bir kontrol mekanizması getirilmektedir. Bu maddeye göre Dünya Bankası, T.C. Hükümetini talep edilebilecek her türlü bilgiyi vermeye zorlayabilmektedir.

Diğer Kredi Anlaşmaları

Asıl önemli olan konu yabancılara ödenecek bu astronomik rakamların dışında Dünya Bankası ile bu konuya bağlı olarak yapılacak olan diğer kredi anlaşmalarıdır. Geçtiğimiz hafta içinde 8 yabancı firmadan İstanbul metropoliten sahası için yaptırılacak ulaşım etüdleri konusunda teklif alınmıştır. Teklif alınan firmalar içinde yerli firma yoktur. Yabancıların ulaşım etüdleri sonunda hazırlanacak rapora göre Nazım Plan yeniden şekillenecek ve bu arada yeni yerleşme alanları tarif edilecektir. Hazırlıkları sürdürülen kredi anlaşmalarına göre Dünya Bankası'nın, şehrsel alt yapı tesisleri, gece kondu sahaları, konut alanları ve toptancılar gıda haline kredi açacağı bilinmektedir. Buna göre muhtemel gelişmeler olarak gördüklerimiz şunlardır : Dünya Bankasına bağlı diğer malî örgütler İstanbul'un beslenme organizasyonlarını kontrol altına alabilecekler ve bu alanda doğan kârların büyük bir kısmına sahip çıkabileceklerdir. Yeni yerleşme alanları kendi uzmanlarınca tayin edileceğinden bu alanları önceden belirli organizasyonlara çok ucuza kapatacak ve sonra bunlara alt yapı tesisi götürerek meydana gelecek arazi spekülasyonundan doğacak bütün kârlara sahip olabileceklerdir.

2 Türk Uzman Almanya'ya Gitti

Diğer taraftan İstanbul planlaması konusunda uzun yıllar çalışmış ve Nazım Plan Bürosu'nun kurulduğundan beri vazife gören 2 uzman mimarın maaş azlığından dolayı Almanya'ya çalışmaya gittikleri öğrenilmiştir. Verilen bilgiye göre tamamlanan nazım plan çalışmalarında çok büyük emekleri geçmiş bu uzmanların maaş ortalamaları 2 bin TL'yi geçmemekteydi» (*)

Yukarıda örneklerini verdiğimiz ve kısaca açıklamaya çalıştığımız konu genelleştirildiğinde :

Resmi İstatistiklere göre, 1963'ten bu yana hayat pahalılığı yüzde yüzden fazla artmasına rağmen teknik eleman ücretleri 1963 seviyesinde dondurulmuş hatta yer yer bu seviyenin altına düşürülmüştür. Bir yandan teknik elemanların bu yön deki ekonomik istekleri senelerden beri gelen bütün iktidarlarca para yok gereğiyle devamlı olarak ertelenirken, öte yandan sadece 1970 senesi içinde sanayileşme ve kalkınma konusundaki teknik hizmetler için yerli teknik elemanlara ödenen toplam ücret 237 milyon liradakilirken yabancılara ödenen ücret yaklaşık olarak bunun 5 misline ulaşmıştır. Teknik elemanları yabancı ülkelere göçe zorlayan işsizliğin temel nedeni kendiliğinden belirlenmektedir.

Yerli teknik elemanların işsizliği resmi kaynaklarca kabul edilmiş olmasına rağmen işsizliğin temel nedeni yabancı teknoloji ithalini hızlandırıcı, teşvik edici girişimlere devam edilmiştir. Hükümet tarafından hazırlanarak meclislere iletilmiş bulunan «Yatırımların, Turizm ve Döviz Kazandırıcı Hizmetlerin Teşviki» kanun tasarısı bu girişimlerden birisidir. Bu tasarının 5/f maddesi :

«Yabancı teknik personel

Genel Teşvik tablosunun bir ve ikinci derecelerindeki yerli teşebbüsler istihdam ettikleri yerli personel sayısının % 5'i oranından fazla olmamak üzere yabancı uyruklu teknik personeli, bu kanunda adı geçen mercilerden ayrı bir izne tabi olmaksızın istihdam edebilirler ve bunlarla ilgili harcamalar gelir ve kurumlar vergisi matrahından bir kat fazlası ile indirilir.»

16 teknik eleman odası ile kamu oyuna duyurmak amacı ile yayınladığımız basın bildirisinde kanunun bu maddesini, «son derece masum görünen bu maddenin, gerçek mahiyeti şudur : Örneğin, 1000 kişilik bir işletme, bu tasarıya göre 50 yabancı teknik personel çalıştırabilir. Çöl zamlarıyla birlikte, (yurdumuz, yabancılar için çöl kabul edildiğinden, her yabancı bu zammı alır) bir yabancı personelle ilgili ödemeler, aylık en az 2 bin dolar, yani 30 bin liradır. 50 kişi için, en az aylık 1,5 milyon, yıllık 18 milyon lira ödeme yapılacaktır. Bu miktarın bir kat fazlasıyla, yani 36 milyon lira olarak gelir ve kurumlar vergisi matrahından düşülmesinin, bu vergilerin söz konusu işletmelerce hiç ödenmeyeceği anlamına geldiği apaçık ortadadır. Amacı kâr etmek olan bütün teşebbüslerin, Anayasa'ya aykırı olarak meşrulaştırılmış bir imkânı değerlendirmek için, yerli teknik personele sırt çevirmek yabancıları çalıştırmalarına, nasıl engel olunabilir?» şeklinde açıkladıktan sonra sormuştuk :

«— Yerli teknik elemanlar kesin bir işsizlik içersindeyken ve yetkililerce bu duruma hiç bir çare aranmazken, yabancıların yurda girişi neden teşvik edilmektedir? Bu kanun tasarısı yurt çıkarları ile nasıl telif edilmektedir?» yine sormuştuk: «— Anayasamızın iktidarlara tarif ettiği görev kendi vatandaşlarını işsiz bırakıp yabancılara iş bulmak mıdır?» Ve soruyoruz Türkiyede teknik eleman açığının değil fazlasının bulunduğunu kabul edenler neden yabancı ülkelere teknik eleman getirmek yolundadırlar? Bu çelişkinin nedenleri nelerdir?

* 13 Ocak, Cumhuriyet, Yalçın, Pekşen.

— Ekonomik yönden baskı altında tutulan teknik hizmet ithali karşısında işsiz kalarak Almanya'da, Libya'da yaşama olanakları aramak zorunda birkılan, yurt içersinde hizmet sınıfına sokularak yozlaşmaya kısırlaşmaya itilen teknik eleman neden fazladır?

— Teknik elemanların toplam nüfus oranı İsveçte % 15,3 Bulgaristan'da % 8,3, Yunanistan'da % 3,4 iken Türkiye'nin % 2,2 oranla Avrupa sonuculuğunda olması teknik personel fazlalığı görüşü ile nasıl bağdaştırılmaktadır?

— ABD'de 62, Fransıada 35, Yugoslavyada 22, Yunanistanda 16 olan her 10 bin kişiye düşen bilim adamı ve mühendis sayısının Türkiyede sadece 6 olması teknik eleman fazlalığı görüşü ile nasıl bağdaştırılmaktadır?

— Bulgaristan'da 330, Fransa'da 260, Yugoslavya'da 215 olan her 10 bin nüfusa düşen teknik öğrenim öğrenci sayısının Türkiye'de sadece 32 olması teknik eleman fazlalığı görüşü ile nasıl bağdaştırılmaktadır?

— Hangi ölçüler esas alınarak teknik elemanlarımızın fazlalığı saptanmıştır? Sosyal ve ekonomik sorunlarına çözüm bekleyen ülkemiz teknik elemanları durumlarının bilincinde olarak teknik hizmet ithaline karşı çıkmaktadırlar ve teknik hizmet ithaline Tablo 7 ve Tablo 8'de görüldüğü gibi «hayır» demektedirler.

Tablo 7. Çalışma biçimlerine göre, teknik hizmet ithaline duyarlılık

Teknik hizmet ithaline HAYIR	
	%
Kamu Görevlisi	92,2
Üniversite Görevlisi	85,6
Özel Kesim (ücretli)	79,7
Özel Kesim İşveren	87,2

Tablo 8. Gelir durumlarına göre, teknik hizmet ithaline duyarlılık

Teknik hizmet ithaline HAYIR	
Kamu Kesimi Net gelir ayda	%
1000—1500	93,3
1500—2000	93,1
2000—2500	92,8
2500—3000	89,5
3000—3500	87,3
3500—4000	79,6
4000'den fazla	76,9
ÖZEL KESİM	
Net gelir yılda	%
25000'den az	89,9
25000—50000	87,4
50000—75000	81,7
75000—100000	77,3
100000—200000	67,2
200000'den fazla	67,5

Neden ülke teknik elemanlarının görüşlerine saygı gösterilmez, neden değer verilmemez?

Dışa bağımlı bir sanayileşme politikası, dışa bağımlı ekonomi politikası, yerli teknik personel yerine ithal malı teknik personel kullanma politikası ışığında yerli teknik personel elbetteki fazla olarak saptanacak, yozlaştırılacak güce zorlanacak, işsiz bırakılacaktır.

Sonuç olarak ağır sanayi temelinden yoksun ülkemizde :

— Kendi doğal kaynaklarımıza ve kendi insan gücümüze dayalı bir sanayileşme ve kalkınma politikası izlenmeden,

— Böyle bir politikaya bağlı olarak sanayileşme ve yurt kalkınması için gerekli olan teknik hizmetlerin yerli teknik kadrolar tarafından gerçekleştirilmesi ile ilgili tedbirler alınmadan,

— Ülkeyi dışa bağımlı kılan yabancı sermaye ve yabancı teknik hizmet ithali sorunu ülke yararına çözümlenmeden,

Türkiyenin gerçek anlamda kalkınması bilim ve teknikte ilerlemesi, sanayileşmesi ve Türk toplumunun gelişmesi olanağı yoktur.

Sorunlarımızın ülke sorunlarından ayrılamıyacağı görüşünü ve ortak sorunların ortak çabalarla çözümlenmesi gereğini bir kez daha belirtir saygılarımızı sunarız.